

Orijinal Araştırma

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Değerler Eğitime İlişkin Geliştirdikleri Metaforlar

Metaphors Developed by Preschool Teachers Regarding Values Education

Rukiye Arslan¹, Zekeriya Çalışkan², Emine Arslan Kılıçoğlu³

¹Batman Üniversitesi, Kozluk Meslek Yüksek Okulu, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü, Batman, Türkiye

²İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Malatya, Türkiye

³Karatay Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu, Çocuk Gelişimi Bölümü, Konya, Türkiye

Özet

Eğitimle bir kuşaktan diğerine aktarılan değerler, insanların tutum ve davranışlarını biçimlendirme ve yönlendirmede önemli rol oynayan, öğretilebilen ve öğrenilebilen en önemli olgulardır. Bu nedenle okul öncesi öğretmenleri, çocuğu hayata hazırlamada ve ona değerleri öğretmede en önemli unsurlardan biridir. Bu araştırma, okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimini neye benzettikleri ve hangi yönüyle benzettiklerini metaforlar yoluyla ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır. Araştırmada okul öncesi öğretmenlerine “değerler eğitimi.....gibidir çünkü” cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu; Batman il merkezinde okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan 30 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Verilerin toplanmasında nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışma olgu bilim desenindedir. Sonuç olarak, öğretmenler tarafından 7 farklı kategoriden (gelişim, sağlamlık, ahlak, hayat, soyut, bütünlendirici ve ihtiyaç,) 28 metaforun üretildiği görülmektedir. En çok metaforun gelişim kategorilerinde üretildiği görülmektedir (8). Diğer üretilen metaforlar ise metafor sayısına göre sırasıyla, sağlamlık (5), ahlak (4), hayat (4), soyut (3), bütünlendirici (2) ve ihtiyaç (2) şeklindedir.

Anahtar Kelimeler: Değer, Değerler Eğitimi, Okul Öncesi, Metaforlar

Abstract

Values conveyed from one generation to another one through education are the most important teachable and learnable phenomena that can play an important role in forming and directing people's attitudes and behaviors. For this reason, preschool teachers are one of the most important elements in preparing the child for life and teaching values to him. This study was conducted in order to reveal to what preschool teachers likened the values education from which aspects through what metaphors. In the study, preschool teachers were asked to complete the sentence "the values education is like because"

The sample group of the study consisted of 30 preschool teachers working in preschool education institutions in city center of Batman. Qualitative research method was used to collect the data. The study was conducted in phenomenology design. Consequently, it was observed that 28 metaphors were generated by the teachers from 7 different categories (development, resilience, moral, life, abstract, integrative, and need). The metaphors were generated mostly in development category (8). The other generated metaphors were respectively, resilience (5), moral (4), life (4), abstract (3), integrative (2), and need (2) in terms of number of metaphors.

Keywords: Value, Values Education, Preschool, Metaphors

Giriş

Okul öncesi eğitim, çocuğun tüm gelişim alanlarını destekleme, kişiliğinin şekillenmesinde rol oynama, bilgi ve beceri kazanmasını sağlama, yaratıcılığını desteklemeyi de içine alan aile ya da okul öncesi eğitim kurumlarında verilen kapsamlı bir eğitim sürecini ifade eder (1). Erken yaşlarda çocuğa sağlanacak deneyimlerle, çocuğun bilgi, beceri ve alışkanlıklar edinmesi, çocuğun sonraki yaşamını etkilemekle birlikte aynı zamanda yaratıcı, özgüveni yüksek, üretken, tek başına hareket etmede ve kendini ifade etmede güçlük çekmeyen bir birey olmasına yardımcı olmaktadır (2). Bu dönemde çocuk var olan potansiyelini en üst düzeye çıkarabilmekte,

Sonraki süreçlerde de kendini tanıma ve gerçekleştirme fırsatı bulabilmektedir (3).

Çocuk dünyaya geldiği ilk andan itibaren hayat içerisinde nasıl davranıp, hareket edebileceğini öğrenmeye başlar. Bu öğrenme, model olma yoluyla olabileceği gibi, deneme yanılma yoluyla da olabilmektedir. Bu noktada değerler eğitimi, çocuğun öğrendiği bilgileri sosyal yaşama aktarması ve aktardığı bu bilgilerin toplum tarafından kabul görmesi sonucunda ortaya çıkar. İnsanları diğer canlılardan ayıran en önemli özellik sahip olduğu değerlerdir. Buna bağlı olarak değerlerin oluşumu ise eğitimcinin her zaman ilgisini çeken bir önemli bir konu olmuştur (2).

Okul öncesi dönemde öğretmenler, çocuklara değerleri öğretmek, onları hayata hazırlamada çok önemli bir role sahiptirler (4, 5). Çünkü çocukta oluşan değerlerin şekillenmesi aileden edinilen terbiye, okuldaki eğitim ve toplumla kurduğu ilişki sonucunda edindiği deneyimlerden etkilenmektedir (6).

“Değer” kelimesi, Latince değerli ve güçlü anlamına gelen 'valere' kelimesinden gelir (7). “Değer; bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, bir şeyin ya da bir şahsın taşıdığı yüksek ve yararlı nitelik ya da kıymet olarak tanımlanır” (8, 9). Bir başka tanıma göre ise “değer, bireyin yaşam amaçları doğrultusunda edindiği prensipler ve içselleştirdiği davranışlar bütünü olarak tanımlanabilir” (10).

Değerler eğitimi ise, öğretim süreci içerisinde çocukların ve gençlerin değerlerin farkına varmaları, onları geliştirmeleri ve toplum tarafından kabul görülen davranışları kendilerinde var olan potansiyelle bütünleştirmede göstermiş olduğu eğitimsel çabalar olarak tanımlanabilir (11). Değerler eğitiminin amacı, insanlığın ortak mirası olan evrensel değerleri hatırlatarak olumlu davranışlar sergileyen, ahlaki ölçülere sahip, sorumluluk bilinci ile hareket eden, insanlığa faydalı kuşaklar yetiştirmektir (12). Bu bağlamda, değerlerin insanların davranış ve yaşantılarından bağımsız olmadığı, kişinin yaşantısında önemli bir rolü olduğu; böylelikle, doğruluk, dürüstlük, sevgi, saygı, özgürlük, güven gibi ahlaki değerlerin korunması için insanların davranış ve yaşantılarını sorgulayıp, her durumda ve dönemde değerlerin önemini göz ardı etmeden faaliyette bulunmanın yaşam için önemli olduğu vurgulanmaktadır (13).

Çocuklarda değerlerle ilgili bilgilerin oluştuğu, anlaşıldığı ve benimsendiği ilk dönem, okul öncesi dönemdir (14). Okul öncesi dönemdeki çocuklar değerler eğitimi aldıktan sonra öğrendikleri değerleri çok hızlı bir şekilde davranışa dönüştürme potansiyeline sahiptirler (15). Okul öncesi dönemde bulunan çocuğun ailesinden sonra anlamlı iletişimde bulunduğu (yani içinde yer aldığı çevrenin değerlerini, gelenek ve göreneklerini öğrendiği) ilk kişinin okul öncesi öğretmeni olması sebebiyle, çocuk değerler ile ilgili birçok kavramı öğretmeninden ve bulunduğu okul ortamından öğrenmektedir. Bu dönemde çocuk doğru-yanlış gibi soyut kelimelerin anlamını bilmeyeceği gibi doğruluk,

dürüstlük, sevgi, saygı, şefkat gibi değerlerinde anlamını bilmemektedir. Bu değerleri çocuğa öğretecek kişi çocuğun ailesinden sonra öğretmendir. Çünkü çocuk zamanın çoğunu okulda ve öğretmeniyle geçirdiğinden çocuğa kazandırılan değerler ile öğretmenin sahip olduğu değerlerin, öğretmenin bu değerleri öğretme kabiliyetinin ve yapısının yakından ilişkili olduğu bir gerçektir (16). Bu kapsamda yapılan araştırmalar incelendiğinde; nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılarak gerçekleştirilen okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi yaklaşımları üzerine yapılan bir değerlendirmede değerler eğitiminin birey, toplum ve eğitimin kendisi için gerekli olduğu; bütüncül yaklaşımların uygulamada daha olumlu sonuçlar verdiği sonucuna ulaşılmıştır (17).

Yine yarı deneysel modelle yapılan bir diğer çalışmada ise okul öncesi çocuklar için geliştirilmiş olan değerler eğitimi programının çocukların sosyal beceri, Psiko-sosyal gelişim ve sosyal problem çözme becerilerine olan etkisini incelenmiş ve araştırmaya alınan 33 deney ve 33 kontrol grubunda olmak üzere toplam 66 çocuk üzerinde yapılan araştırmanın sonucunda aileler, değerler eğitimi programına dâhil olan çocuklarda istedik davranışların arttığını, istenmedik davranışlarında ise azalma olduğunu belirtmiştir (18). Yapılan bir diğer çalışmada ise, okul öncesi çağda (5-6 yaş arasında) yer alan çocuklar için hazırlanan değerler eğitimi programının çocukların saygı, dürüstlük, sorumluluk, iş birliği, arkadaşlık ve paylaşım gibi değerlere olan etkisi araştırılmış. Araştırmanın sonucunda okul öncesi 5-6 yaş arasında yer alan çocuklar için hazırlanan değerler eğitimi programının kontrol grubunda yer alan öğrencilerde herhangi bir farklılık görülmezken, deney grubundaki çocuklarda anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir (15).

Çocuk oyunlarının değerler eğitime olan etkisinin araştırıldığı bir diğer araştırma da ise, değerler eğitiminin dahil edilmesiyle yeniden şekillendirilip oyun oynayan deney grubunun lehine anlamlı farklılık olduğu gözlemlenirken, kontrol grubunda ise herhangi bir farklılık gözlenmemiştir (19).

Okul öncesi dönemin çocuğun gelişiminde çok önemli bir dönem olup, bu dönemde gelişimin her boyutunda hızlı değişimler yaşanır (20). Bu hızlı değişimin sağlıklı bir şekilde yönlendirilmesinin gerekliliği, bizi ‘nasıl bireylere ihtiyaç duyuyoruz?’ sorusuna

yönlendirmekle birlikte bu dönemde yer alan çocukları yetiştiren kişinin bilgi düzeyi, deneyimleri ve sahip olduğu değerlere de dikkatimizi çekmektedir (21). Bu nedenle, bu araştırmanın amacı okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin “değerler eğitimi” kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforların belirlenmesidir.

“Metafor, bir kavramın bireyde oluşturduğu etiket, anlam ya da kavramsal ifadelerdir” (22). “Metafor; bir bireyin yüksek düzeyde soyut, karmaşık veya kuramsal bir olguyu anlamada ve açıklamada işe koşabileceği güçlü bir zihinsel araçtır” (23).

Gereç ve Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırma, okul öncesi öğretmenlerinin “değerler eğitime” yönelik düşüncelerini ifade etmek amacıyla oluşturdukları metaforları belirlemede, algı ve olayların gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasını sağlayan ve derinlemesine analiz yapabilme zemini oluşturan nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır (24, 25).

Çalışma olgu bilim (fenomenoloji) desenindedir (24, 25). Olgu bilim, varlığının farkında olduğumuz ancak onun hakkında detaylı ve kapsamlı bir bilgiye sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Bu yöntemin amacı, “bireylerin bir olguya ilişkin yaşantılarını, algılarını ve bunlara yüklediği anlamları ortaya çıkarmaktır” (26).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Batman il merkezinde bulunan, okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan, okul öncesi öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Batman il merkezinde bulunan okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan ve değerler eğitimi hakkında eğitim almış olan 30 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini oluşturan öğretmenlere kartopu yöntemi ile ulaşılmıştır. Kartopu örnekleme tekniğine göre evreni oluşturan kişilerden biri ile iletişime geçilir. Daha sonra iletişim kurulan kişi aracılığıyla ikinci kişiye ulaşılır. İkinci kişi aracılığıyla da üçüncü kişiye ulaşılır. Süreç bu şekilde devam eder (27).

Araştırmacılara ait demografik bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Demografik bilgiler

		%	f
Cinsiyet	Kadın	90	27
	Erkek	10	3
	Toplam	100	30
Yaş	20-30	43,3	13
	31-40	50	15
	41-50	6,7	2
Öğrenim Durumu	Lisans	96,7	29
	Lisansüstü	3,3	1

Veri Toplama Aracı

Verilerin toplanmasında nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma olgu bilim desenindedir. Araştırmanın örneklem grubu olan öğretmenlere ise kartopu yöntemi ile ulaşılmıştır. Araştırmada okul öncesi öğretmenlerine “Benim için değerler eğitimi benzemektedir, çünkü ...” cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Katılımcıların oluşturdukları metafor kaynağı ile metafor konusun arasındaki bağ “gibi” ifadesi ile kurulurken, “çünkü” ifadesi ile de oluşturdukları metaforlar için bir mantıksal ilişki sunmaları istenmiştir (28). Bu cümlenin tamamlanmasıyla elde edilen veriler araştırmanın veri kaynağını oluşturmuştur.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde “içerik analizi yöntemi” kullanılmıştır. “İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileriyle özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanır” (29). Araştırmacılar tarafından çözümlenmeler yürütülmüş ve yapılan çözümlenmeler sonucu ortaya çıkan metaforlar gruplandırılmıştır. Gruplandırılmadan sonra metaforların nedenlerine bakılarak kategoriler oluşturulmuştur. Bu araştırmada, okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitime ilişkin geliştirdikleri metaforlar, 2 uzman tarafından incelenmiş, incelemeler sonucunda aynı temaya sahip olanlar gruplandırılmış, grupların dahil olacağı kategoriler belirlenmiş ve toplamda 7 kategori oluşturulmuştur. Ayrıca her bir öğretmenin oluşturduğu metafor kodlanmıştır.

Bulgular

Bu araştırma, okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimi neye ve hangi yönüyle benzettiklerini metaforlar yoluyla ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimi kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar analiz edilmiş ve analizler sonucunda ortaya çıkan metaforlar, metaforların toplandığı ortak kategoriler ve frekanslar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Değerler eğitimi kavramına ilişkin ortaya çıkan kategoriler ve metaforlar

Kategoriler	Metaforlar	f
Gelişim	Tohum	1
	Uzun asırlar boyu oluşan olgu	1
	Yeni doğan bebek	1
	Çamurun oyulup yeniden şekil verilmesi	1
	Temel	1
	İnsan gelişimi	1
	Temel yapı	1
	Disiplinli çalışma	1
Sağlamlık	Ağaç	2
	Ev	1
	Bir binanın temeli	1
	Çınar ağacının kökü	1
	Dalları birbirine bağlanan ağaç	1
Ahlak	Toplumsal ahlakı düzeltme	1
	Ahlak	1
	Toplumun değerleri	1
	Örf ve adetler	1
Hayat	Eğitimin özü	1
	Kaliteli yaşam	1
	Özümüzü bulma	2
	Realite	1
Soyut	Başka gezegenlerde hayat arama	1
	Havanda su dövme	1
	Sevgi	1
Bütünleştirici	Yapboz	1
	Bir binanın bölümleri	1
İhtiyaç	Gereksinimleri giderme	1
	Kekin kabartma tozu	1
	Metaforlar	f
	Tohum	1
	Uzun asırlar boyu oluşan olgu	1
	Yeni doğan bebek	1
	Çamurun oyulup yeniden şekil verilmesi	1
	Temel	1
	İnsan gelişimi	1
	Temel yapı	1
	Disiplinli çalışma	1
	Ağaç	2
	Ev	1
	Bir binanın temeli	1
	Çınar ağacının kökü	1
	Dalları birbirine bağlanan ağaç	1
	Toplumsal ahlakı düzeltme	1
	Ahlak	1
	Toplumun değerleri	1
	Örf ve adetler	1
	Eğitimin özü	1
	Kaliteli yaşam	1
	Özümüzü bulma	2
	Realite	1
	Başka gezegenlerde hayat arama	1
	Havanda su dövme	1
	Sevgi	1
	Yapboz	1
	Bir binanın bölümleri	1
	Gereksinimleri giderme	1
	Kekin kabartma tozu	1

Tablo 2 incelendiğinde, değerler eğitimi kavramı ile ilgili 30 öğretmenin 28 metafor geliştirdiği analizler sonucunda ortaya çıkmıştır. Okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimini kavramına ilişkin olarak geliştirdikleri metaforlar kendisi ile ilgili gerekçe dikkate alınarak 7 grupta kategorilendirilmiştir.

Bu kategorilerden birincisi en fazla metaforun geliştirildiği “Gelişim” (8)’dir. Geliştirilen metafor sayısına göre diğer kategoriler ise sırasıyla; “Sağlamlık” (5), “Ahlak” (4), “Hayat” (4), “Soyut” (3), “Bütünleştirici” (2), “İhtiyaç” (2) şeklindedir. Yapılan yorumlara ilgili kategorilerin altında yer verilmiştir.

Gelişim

Bu kategoride 8 okul öncesi öğretmeni ve bu öğretmenlerin geliştirdikleri 8 metafor yer almaktadır. Bu metaforlar, “Tohum”, “Uzun asırlar boyu oluşan olgu”, “Yeni doğan bebek”, “Çamurun oyulup yeniden şekli verilmesi”, “Temel”, “İnsan gelişimi”, “Temel yapı” ve “Disiplinli çalışma” şeklindedir. Öğretmenlerin “Gelişim” kategorisinde yer alan metaforlar ile ilgili ifadeleri şunlardır:

- *Benim için değerler eğitimi bir tohuma benzemektedir. Çünkü tohum eğitimin ilk basamağı (Ö.1).*
- *Benim için değerler eğitimi uzun asırlar boyu oluşan olguya benzemektedir. Çünkü canlıdır, sürekli bir şeyler eklenir ve bir şeyler kopar ondan (Ö.10).*
- *Benim için değerler eğitimi yeni doğan bir bebeğe benzemektedir. Çünkü emek verdikçe zamanla karşılığını alırsın (Ö.19).*
- *Benim için değerler eğitimi çamurun oyulup yeniden şekil verilmesine benzemektedir. Çünkü insanı bizler yetiştirip şekil veriyoruz (Ö.26).*
- *Benim için değerler eğitimi temele benzemektedir. Çünkü okullarda verilen eğitim öğretim süreci tek başına bir çocuğun kişiliğini geliştirmede yetersiz kalmaktadır (Ö.27).*
- *Benim için değerler eğitimi insan gelişimine benzemektedir. Çünkü değerlerimiz olmazsa kişiliğimiz ve insani duygularımızı ortaya çıkaramayız (Ö.29).*
- *Benim için değerler eğitimi temel yapıya benzemektedir. Çünkü sağlam bir karakter için değerlerimizin kişiliğimize işlemesi lazımdır (Ö.28).*
- *Benim için değerler eğitimi disiplinli çalışmaya benzemektedir. Çünkü toplum genç bireylerine oluşturduğu birikimi okul aracılığıyla aktararak geleceğini yapılandırır (Ö. 30).*

Sağlamlık

Bu kategoride 6 okul öncesi öğretmeni ve bu öğretmenlerin geliştirdikleri 5 metafor yer almaktadır. Bu metaforlar, “Ağaç”, “Ev”, “Bir binanın temeli”, “Çınar ağacının kökü” ve “Dalları birbirine bağlanan ağaç” şeklindedir. Öğretmenlerin “Sağlamlık” kategorisinde yer alan metaforlar ile ilgili ifadeleri şunlardır:

- *Benim için değerler eğitimi ağaca benzemektedir. Çünkü ağacın pek çok dala ayrıldığı gibi değerler eğitimi de pek çok kategoriye ayrılır (Ö.7).*
- *Benim için değerler eğitimi eve benzemektedir. Çünkü evin temeli sağlam olursa ev çökmez ayakta durur (Ö.21).*
- *Benim için değerler eğitimi bir binanın temeline benzemektedir. Çünkü temeli ne kadar sağlam atarsak o kadar yüksek ve görkemli inşa edebiliriz (Ö.23).*
- *Benim için değerler eğitimi çınar ağacının köküne benzemektedir. Çünkü kök sağlam olursa ağaç o kadar güler olur (Ö.24).*
- *Benim için değerler eğitimi dalları birbirine bağlanan ağaca benzemektedir. Çünkü dalları bütün ve sağlam olmadan ağaç da sağlam bir gövde olmaz (Ö.25).*

Ahlak

Bu kategoride 4 okul öncesi öğretmeni ve bu öğretmenlerin geliştirdikleri 4 metafor yer almaktadır. Bu metaforlar, “Toplumsal ahlakı düzeltme”, “Ahlak”, “Toplumun değerleri” ve “Örf ve adetlerimiz” şeklindedir. Öğretmenlerin “Ahlak” kategorisinde yer alan metaforlar ile ilgili ifadeler şunlardır:

- *Benim için değerler eğitimi toplumsal ahlakı düzeltmeye benzemektedir. Çünkü toplum değerlerini ele alıyor (Ö.5).*
- *Benim için değerler eğitimi ahlaka benzemektedir. Çünkü her değeri insanlara yansıtmaktadır (Ö.14).*
- *Benim için değerler eğitimi toplumun değerlerine benzemektedir. Çünkü tarihten gelmektedir (Ö.16).*
- *Benim için değerler eğitimi örf ve adetlerimize benzemektedir. Çünkü kültürümüzü yansıtır (Ö.22).*

Hayat

Bu kategoride 5 okul öncesi öğretmeni ve bu öğretmenlerin geliştirdikleri 4 metafor yer almaktadır. Bu metaforlar, “Eğitimin özü”, “Kaliteli yaşam”, “Özümüzü bulma” ve “Realite” şeklindedir. Öğretmenlerin “Hayat” kategorisinde yer alan metaforlar ile ilgili ifadeleri şunlardır:

- Benim için değerler eğitimi eğitimin özüne benzemektedir. Çünkü eğitimin esas amacı kişilik kazandırmaktır (Ö.6).
- Benim için değerler eğitimi kaliteli yaşama benzemektedir. Çünkü tüm değerleri yaşantımıza uyarlamamız bizi iyiye ve doğruya ulaştırır (Ö.3).
- Benim için değerler eğitimi özümüzü bulmaya benzemektedir. Çünkü maneviyatımız için değerlidir (Ö.9).
- Benim için değerler eğitimi özümüzü bulmaya benzemektedir. Çünkü milli ve manevi duygularımızın temelidir (Ö.11).
- Benim için değerler eğitimi realiteye benzemektedir. Çünkü değerlerimiz özümüzdür (Ö.17).

Soyut

Bu kategoride 3 okul öncesi öğretmeni ve bu öğretmenlerin geliştirdikleri 3 metafor yer almaktadır. Bu metaforlar, “Başka gezegenlerde hayat arama”, “Havanda su dövme” ve “Sevgi” şeklindedir. Öğretmenlerin “Soyut” kategorisinde yer alan metaforlar ile ilgili ifadeleri şunlardır:

- Benim için değerler eğitimi başka gezegenlerde hayat aramaya benzemektedir. Çünkü soyut olan kavramları soyutlaştırarak birçok proje geliştirmemize ve uygulamamıza olanak sağlıyor (Ö.2).
- Benim için değerler eğitimi havanda su dövmeye benzemektedir. Çünkü her gün değişen eğitim sistemiyle istenilen hedeflere ulaşılamıyor (Ö.13).
- Benim için değerler eğitimi sevgiye benzemektedir. Çünkü paylaştıkça çoğalır, çoğaldıkça faydalı olur (Ö.18).

Bütünleştirici

Bu kategoride 2 okul öncesi öğretmeni ve bu öğretmenlerin geliştirdikleri 2 metafor yer almaktadır. Bu metaforlar, “Yapboz” ve “Bir binanın bölümleri” şeklindedir. Öğretmenlerin “Bütünleştirici” kategorisinde yer alan metaforlar ile ilgili ifadeleri şunlardır:

- Benim için değerler eğitimi yapboza benzemektedir. Çünkü birleştirerek bütünü tamamlarız (Ö.12).
- Benim için değerler eğitimi bir binanın bölümlerine benzemektedir. Çünkü her bir değer çocuğu dünyaya hazırlamaya yardımcı olur (Ö.15).

İhtiyaç

Bu kategoride 2 okul öncesi öğretmeni ve bu öğretmenlerin geliştirdiği 2 metafor yer

almaktadır. Bu metaforlar, “Gereksinimleri giderme” ve “Kekin kabartma tozu” şeklindedir. Öğretmenlerin “İhtiyaç” kategorisinde yer alan metafor ile ilgili ifadeleri ise şunlardır:

- Benim için değerler eğitimi gereksinimleri gidermeye benzemektedir. Çünkü gereksinimler karşılanınca tamamlanır (Ö.8).
- Benim için değerler eğitimi kekin kabartma tozuna benzemektedir. Çünkü olmazsa olmazdır (Ö.4).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonucunda, araştırmaya katılan 30 okul öncesi öğretmenin değerler eğitimine ilişkin geliştirdikleri metafor sayısı 28’dir. Sağlık ve hayat kategorisinde iki öğretmenin aynı metaforları geliştirdikleri gözlenmiştir. Bunlar; sağlık metaforunda “ağaç” ve hayat metaforunda ‘özümüzü bulma’dır.

Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenleri tarafından 7 farklı kategoriden 28 metafor üretildiği görülmektedir. *Gelişim kategorisinde* 8 öğretmen 8 metafor geliştirirken, *sağlık kategorisinde* 6 öğretmen, 5 metafor geliştirmiştir. Ayrıca *ahlak kategorisinde* 4 öğretmen 4 metafor geliştirirken, *hayat kategorisinde* 5 öğretmen 4 metafor geliştirdiği tespit edilmiştir. *Soyut* kategorisinde 3 öğretmen 3 metafor geliştirirken, bütünleştirici ve ihtiyaç kategorisinde ise 2 öğretmenin iki metafor geliştirdiği gözlenmiştir. En çok metafor gelişim kategorisinde üretilirken (9), en az metafor ise ihtiyaç ve bütünleştirici kategorisinde üretilmiştir (2). Diğer üretilen metaforlar ise üretilen metafor sayısına göre sırasıyla sağlık (5), ahlak (4), hayat (4), soyut (3) şeklindedir.

Birinci kategori olan gelişim kategorisinde okul öncesi öğretmenlerin, 8 metafor geliştirdikleri tespit edilmiştir. Bu metaforlar; tohum, uzun asırlar boyu oluşan olgu, yeni doğan bir bebek, çamurun oyulup yeniden şekil verilmesi, temel, insan gelişimi, temel yapı ve disiplinli çalışmadır. Bu kategoride yer alan metaforlar incelendiğinde ise okul öncesi öğretmenlerin değerler eğitimini, eğitimin ilk basamağı olması, devamlı ve canlı olması, insanı yetiştirmesi ve bunun için bir emek gerektiriyor olması yönüyle benzetmişlerdir.

Toplumun değerlerini sonraki kuşaklara aktarma görevinin okullara dolayısıyla da öğretmenlere ait olduğu belirtilmektedir. Öğretmenlerin çocuklara toplumun değerleri hakkında bilgi vermesi, tanıtması ve böylece toplum içinde yaşama kurallarını kavratması gerektiği

söylenmektedir (9). Yapılan bir araştırmada, okul öncesi eğitimi öğretmen adaylarının, mesleklerinin gerektirdiği sorumluluk ve önemin bilincinde oldukları ve bunun çocuğa rol model olacak öğretmenlerin, çocuklara sevgi, sıcaklık, güler yüz ve şefkat davranışlarını sergilemesinde önemli olduğu üzerinde durulmuştur (26). Okul öncesi dönemdeki çocuklara verilen değerler eğitimine dair öğretmen görüşlerinin ele alındığı bir başka çalışmada ise, değerler eğitiminin çocukların en çok sosyal duygusal gelişim alanını etkilediği tespit edilmesine rağmen öğretmenlerin çoğunluğunun değerler eğitimine yönelik bir eğitim almadığı ifade edilmiştir (30).

İkinci kategoride, sağlık kategorisi yer almaktadır. Okul öncesi öğretmenleri, *sağlamlık kategorisinde* 5 metafor geliştirmiştir. Bu metaforlar; ağaç, ev, bir binanın temeli, çınar ağacının kökü ve dalları birbirine bağlanan ağaç metaforlarıdır. Okul öncesi öğretmenleri eğitimlerinden sorumlu oldukları çocukların kişiliklerinin şekillendiği bir dönemde olmasından dolayı değerler eğitimi genellikle olmazsa olmaz olarak düşündükleri, sağlam bir temele ve köke benzettikleri görülmektedir. Çocuklara ne kadar erken eğitim verilirse, çocukların o kadar erken bir dönemde duygu ve düşüncelerini daha rahat ifade eden, otokontrolünü geliştirebilen, kendisine ve toplumdaki diğer bireylerin haklarına saygılı, yeteneklerini kullanabilen ve kültürel değerlere sahip bireyler olarak yetiştirilebileceği ifade edilmektedir (1). Değerler eğitimine dair okul öncesi öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuş bir çalışmada, okul öncesi öğretmenlerin değerler eğitiminin okul öncesi dönem çocuğunun eğitiminin bir parçası olması gerektiğini dile getirdikleri tespit edilmiştir (31).

Üçüncü kategoride ise *ahlak* yer almaktadır ve bu kategori ile ilgili 4 metafor geliştirilmiştir. Bu metaforlar; toplumsal ahlakı düzeltme, ahlak, toplumun değerleri, örf ve adetlerdir. Bu kategoride yer alan metaforlar incelendiğinde okul öncesi öğretmenlerin değerler eğitimini, toplumların geçmişinden gelmesi ve onların kültürlerini yansıtmaya yönüyle değerlendirdikleri görülmektedir. Toplumların varlıklarını sürdürebilmek, kendilerini toplumsal çözümlenmeden korumak ve tüm üyelerinin insani gelişimini desteklemek için değerler eğitimine gereksinimlerinin olduğu söylenmektedir (2). Şüphesiz ki bu konuda okul öncesi öğretmenlere çok ciddi görevler düşmektedir. Yapılan bir araştırmada, ahlak eğitimi ve değerler eğitiminin vatandaşlık eğitimindeki ilişkileri ve rolleri

incelenmiş ve araştırmada değerler eğitiminin bir yüzyıldan daha fazla bir süredir dile getirildiğini ve artarda gelişim gösterdiğini, ahlak eğitimine göre odak noktasının daha geniş olduğu noktası üzerinde durulduğu tespit edilmiştir (32). Ayrıca okul öncesi eğitim programlarında yer alan değerler eğitimine yönelik okul öncesi öğretmenlerin görüşlerinin incelendiği bir başka çalışmada ise, okul öncesi öğretmenlerin paylaşım, sevgi ve saygı değerlerinin çocuklara verilmesi gereken ilk değerler olduğunu ifade ettikleri tespit edilmiştir (33).

Dördüncü kategoride *hayat* kategorisi yer almakta ve bunun ile ilgili 4 metafor bulunmaktadır. Bu metaforlar; eğitimin özü, kaliteli yaşam, özümüzü bulma ve realitedir. Bu kategoride yer alan metaforlar incelendiğinde okul öncesi öğretmenlerin değerler eğitimini, insanın özü, duyguların temeli ve kişilik kazanmada etkili olan güce benzettikleri görülmektedir. Değerlerden yoksun bir eğitimin mümkün olamayacağı, değerlerin iyi bir eğitimin parçası olduğu ve iyi bir değer eğitimi alan çocukta okul başarısının artacağı dile getirilmektedir (2, 14).

Beşinci kategoride *soyut* yer almaktadır. Soyut kategorisinde yer alan metaforlar ise, başka gezegenlerde hayat bulma, havanda su dövme ve sevgidir. Bu kategoride yer alan metaforlar incelendiğinde okul öncesi öğretmenlerin değerler eğitimini paylaştıkça çoğalma ve ulaşılmazlık yönüyle benzettikleri görülmüştür. Okul öncesi öğretmenlerin bu dönemdeki çocuklara doğru ve yanlış kelimeleri arasındaki farkları öğretmesi gerektiğini söylemektedir. Ayrıca bu dönemdeki çocukların yemek sırasını beklemeyi öğrendiği gibi, okul öncesi öğretmenleri tarafından cesur, nazik, kibar, dürüst gibi soyut kavramlardan oluşan değerlerin de öğretilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (14).

Altı ve yedinci kategoride ise, *ihtiyaç ve bütünleştirici* kategorileri yer almaktadır. Ve bu kategorilerde eşit sayıda metafor üretildiği gözlenmiştir (2'şer adet metafor üretilmiş). Bu metaforlar bütünleştirici için; yapboz ve bir binanın bölümleridir. Bu kategoride yer alan metaforlar incelendiğinde okul öncesi öğretmenlerin değerler eğitiminin bir araya getirme ve birleştirme yönüne dikkat çektikleri görülmüştür. İhtiyaç için geliştirilen metaforlar ise, gereksinimleri giderme ve kekin kabartma tozudur. İhtiyaç kategorisi ile değerler eğitiminin gereksinimlerin karşılanması ve değerler eğitimi olmadan olunamayacağı

yönünden bir benzetme oluşturulmuştur. Değerler insanların tarihsel ve kültürel varlıklarını sürdürme, toplumsal iyi oluşa ulaşmada önemli gereksinimlerdir. Yapılan bir araştırmada, modern eğitimin gelişimiyle toplumların değerlerinin nasıl zayıfladığı ortaya konulmuştur (34).

Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimi ile ilgili olumlu fikirlere sahip oldukları, değerler eğitiminin bir ihtiyaç olduğu, kalıcı olması gerektiği, değerlerin hayatın anlamını oluşturan unsurlar olduğunu bildikleri, değerlerin öğretilmesinin gelecekte sağlıklı ruh haliyle gelişen nesiller yetiştirmek için gerekli olduğu ve bütünleştirici olma özelliği üzerinde durdukları gözlenmiştir.

Bu sonuçlar doğrultusunda, alanda çalışan araştırmacılara okul öncesi öğretmenleri için yapılan bu araştırma, çocukların annelerine ve babalarına yönelik de yapılabilir. Ayrıca okulöncesi öğretmenleri içinde birbirinden farklı belli değerler sorularak o değerlere yönelik metaforik algıları incelenebilir.

Kaynaklar

1. Akyol AK. Okul Öncesi Eğitimin Amaç ve İlkeleri. Akyol AK. (Ed.), Okul Öncesi Eğitim Programları İçinde, Ankara: Hedef Yayıncılık 2016: 10-6.
2. Kılınç FE. Okul Öncesi Dönemde Değerlerin Kapsamı. Güder, SY. (Ed.), Okul Öncesi ve İlkokul Döneminde Değerler Eğitimi İçinde, Ankara: Eğiten Kitap 2016: 21-35
3. Yıldız F, Bıçakçı MY, Aral N. Bilişsel Gelişim. Turan, F. ve Yükselen, A. İ. (Ed.), Çocuk Gelişimi 2 Okul Öncesi Dönemde Gelişim İçinde, Ankara: Hedef Yayıncılık 2016: 37-52.
4. Zembat R. Okul Öncesi Eğitimde Nitelik. Oktay A, Unutkan ÖP. (Ed.), Okul Öncesi Eğitimde Güncel Konular İçinde, İstanbul: Morpa Yayınları 2007: 25-42.
5. Ulutaş A, Emre O, Çalışkan Z. "Values and Role of Pre-School Teachers in Early Childhood Education", In Alexadroava E, Shapekova L N, Ak B, Özcanaslan F. (Ed.), Health Sciences Research in the Globalizing World. Sofia: St. Kliment Ohridski University Press 2018: 545-55
6. Neslitürk S. Anne ve Değerler Eğitimi Programının 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyine Etkisi. Yayınlanmış doktora tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü 2016, Konya.
7. Pereira LJ. Values Education In Bangladesh: Understanding High School Graduates' Perspectives. For the Degree of Doctor of Philosophy University of the

- Incarnate Word. Published by Pro Quest: (2016). 10242249 https://athenaeum.uiw.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1007&context=uiw_etds, Erişim tarihi:16.02.2018.
8. Ulusoy K, Dilmaç B. Değerler Eğitimi. (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi 2016.
9. Bozdaş Ş. Öğretmenlerin Mesleklerine Adanmışlık Düzeyleri İle Değerler Eğitimi Uygulama Düzeyleri Arasındaki İlişki. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü 2013, Ankara.
10. Atabey D. Okul Öncesi Sosyal Değerler Kazanımı Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Sosyal Değerler Eğitimi Programının Anasınıfına Devam Eden Çocukların Sosyal Değerler Kazanımına Etkisinin İncelenmesi. Yayınlanmış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü 2014 Ankara.
11. Meydan H. İlköğretim Okullarında Değerler ve Karakter Eğitimi. Yayınlanmış Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü 2012 Sakarya.
12. Altan MZ. "Çoklu Zeka Kuramı ve Değerler Eğitimi", Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi 2011; 1(4): 53-7.
13. Kasapoğlu H. Okulda Değer Eğitimi ve Hikayeler. Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi 2013; 42 (198): 97-109.
14. Balat GU. Değerler Eğitimi ve Değerler Eğitimi Programları. Oktay A., Unutkan Ö.P. (Ed.) Okul Öncesi Eğitimde Güncel Konular İçinde, İstanbul: Morpa Yayınları 2007: 197-209.
15. Erikli S. Development and Implementation of A Value Education Program For Pre-School Children. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Middle East Technical University. The Graduate School of Social Sciences 2016 Ankara.
16. Erkuş S. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programlarındaki Değerler Eğitimine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Dicle Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü 2012 Diyarbakır.
17. Meydan, H. Okulda Değerler Eğitiminin Yeri ve Değerler Eğitimi Yaklaşımları Üzerine Bir Değerlendirme. Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 2014; (1): 93-108.
18. İman ED. Değerler Eğitimi Programının 5-6 Yaş Çocukların Sosyal Gelişimine Etkisi: Sosyal Beceri, Psiko-sosyal Gelişim ve Sosyal Problem Çözme Becerisi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi 2014; 14(1): 249-68.
19. Bozkurt E. Çocuk Oyunları ve Değerler Eğitimi. Yayınlanmış Doktora Tezi. Gazi

- Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü 2017 Ankara.
20. Yaşar M. Okul Öncesi Dönemde Sosyal-Duygusal Gelişim. Turan, F. ve Yükselen, A. İ. (Ed.), Çocuk Gelişimi 2: Okul Öncesi Dönemde Gelişim İçinde, Ankara: Hedef Yayıncılık 2016: 73-86.
21. Erdiller ZB. Geçmişten Günümüze Çocuk ve Çocukluk. Turan F. ve Yükselen Aİ.(Ed.), Çocuk Gelişimi 2: Okul Öncesi Dönemde Gelişim İçinde, Ankara: Hedef Yayıncılık 2016: 9-22.
22. Eraslan L. “Sosyolojik Metaforlar”, Akademik Bakış 2011; 27: 1-22. Erişim Tarihi (22.02.2018) <http://www.akademikbakis.org>
23. Saban A. Okula İlişkin Metaforlar. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi. 2008; 55: 459-96.
24. Tamimi Y. Örgüt Kültürünün Metaforlarla Analizi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2005 Eskişehir.
25. Şimşek H, Yıldırım A. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. İstanbul: Pan Yayıncılık 2011.
26. Giren S. Okul Öncesi Eğitimi Öğretmen Adaylarının Okul Öncesi Eğitim Öğretmeni Kavramına İlişkin Metaforları Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2015; 25(2): 123-32.
27. Aluş Y. Türk Ailesinde Eşler Arası Mutluluk Algısı ve Beklentileri: Sakarya İli Örneği. Yayınlanmış Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü 2016, Sakarya.
28. Koç ES. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Öğretmen ve Öğretmenlik Kavramlarına İlişkin Metaforik Algıları. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2014; 15 (1): 47-72.
29. Büyüköztürk Ş, Çakmak EK, Akgün ÖA, Karadeniz Ş, Demire F. Bilimsel Araştırma Yöntemleri. (17. Baskı). Ankara: Pegem Akademi 2014.
30. Pekdoğan S. Korkmaz Hİ. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarına Verilen Değerler Eğitimine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2017; 14 (37): 59-72.
31. Uzun M. ve Köse A. Okul Öncesi Eğitimde Değerler Eğitiminin Uygulanmasına Yönelik Öğretmen Görüşleri. Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi 2017; 12 (23): 3005-38.
32. Althof W, Berkowitz WM. Moral Education And Character Education: Their Relationship And Roles İn Citizenship Education. J Moral Educ 2006; 3 (4): 495-518
33. Yazar T. ve Erkuş S. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programındaki Değerler Eğitimine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi 2013; 20: 196-211.
34. Kenan S. Modern Eğitimde Kaybolan Nokta: Değerler Eğitimi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi 2009; 9(1): 259-95.

Sorumlu Yazar

Rukiye ARSLAN

Batman Üniversitesi, Kozluk Meslek Yüksek Okulu,
Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü,
BATMAN, TURKEY

E-mail: rukiye.arslan@batman.edu.tr